

De collectiebeheerders

aflevering 22 Fons Heetman

KEES PLAISIER *

Alphonsus Johannes Augustinus Heetman (Rotterdam, 1948) volgde het Gymnasium en begon zijn veelzijdige loopbaan bij het Centraal Dierge-neeskundig Instituut (de zogenaamde Seruminrichting) te Rotterdam. Hij werkte vervolgens in de verfindustrie, was vrachtwagenchauffeur en deed laboratoriumwerk bij de Medische Faculteit van de Erasmus Universiteit. Vanaf 1987 runde hij in Crooswijk 'Meneer Kees', een winkel met wenskaarten, boeken, tijdschriften, rook-waren en kantoorartikelen. Medio jaren negentig ging het roer weer om: Fons Heetman startte de Algemene Bestrijdingsdienst Rotterdam. In die tijd werd hij als keverkenner het museum binnengehaald, door col-lectiebeheerder Bernhard van Vondel die wel hulp kon gebruiken bij het beheer van de kevercollectie.

In de zomervakanties logeerde de jonge Fons Heetman aan de Nederlandse kust. Vaak waren er julikevers in de vloedlijn gewaaid. Dat was het begin van een levenslange fascinatie voor kevers. Fons wist toen nog niet dat het om julikevers ging, maar al gauw verzamelde hij, werkte met ethylacetaat om de beestjes dood te maken en met echte insectennaalden om ze op te zetten. Rond 1964 werd het verzamelen op die manier serieus aangepakt. "Al dacht ik

toen nog dat een kever met een blauw schild hetzelfde is als een andere kever met een blauw schild en in het begin wist ik nog niet echt het verschil tussen kevers en wantsen. Maar dat veranderde al gauw". Fons moest in die tijd alles zelf verzinnen en dat kostte tijd. Maar een echte liefhebber laat zich niet zomaar ontmoedigen.

Ontmoedigende leraar

Op de middelbare school ging Fons enthousiast met een loopkever naar de biologieleeraar. Niet de eerste de beste leraar zou je denken. Hij was betrokken bij het toenmalige Natuurhistorisch Museum aan de Kastanjesingel. Maar de hoop van Fons op een stimulerende reactie werd ruw de bodem ingeslagen. Hij zei: 'Daar heb ik helemaal geen verstand van', draaide zich om en liet Fons verbouwereerd en teleurgesteld achter. Van eens nieuwsgierige leraar zou je verwachten dat hij zou zeggen: "Laat eens zien wat je hebt. Hoe ben je er aan gekomen? Wat wil je ermee? Hartstikke leuk. Helaas weet ik er zelf weinig van maar praat eens met die collega. Weet je wat, ik bel hem wel en zeg dat je eraan komt. Hij is zeker geïnteresseerd". Zo ging het dus niet, maar voor Fons was zelfs dat geen reden om op te houden met verzamelen en onderzoeken. Zijn kennis van de insectenwereld groeide. Hij kende de kenmerken van een timmerboktor uit zijn hoofd.

Entomologische Vereniging

In 1980 werd Fons lid van de Nederlandse Entomologi-sche Vereniging omdat iemand hem op het spoor zette. Je had toen nog een aanbeveling nodig om lid te mogen worden, maar dat lukte ook snel. "Toen begon de ontdekkingstocht pas goed", zegt Fons. Vóór die tijd was het ver-garen van kennis vooral plaatjes kijken, vergelijken, lezen, determineren, een kwestie van vallen en opstaan en van meer geluk dan wijsheid. Bij de NEV heb je de gelegenheid om met anderen van gedachten te wisselen, ervarin-gen te delen en elkaar te raadplegen. Hij werd al gauw lid van de Sectie Everts, waarin de kevermensen verenigd zijn.

Toen Fons nog niet zo lang bezig was kwamen de eerste delen uit van de 'Käfer Mitteleuropas'. Die schafte hij aan. Wel een flinke investering, maar het is dan ook de bijbel voor de kevermens. Tot die tijd moest men het doen met een prachtig, maar verouderd werk van Everts 'Coleoptera Neerlandica' en Reitter's 'Fauna Germanica'. Inmiddels zijn er van de 'Käfer' 15 delen verschenen. Fons heeft ze allemaal en studeert er voortdurend in.

Zwartlijven

Er moet wel iets speciaals aan kevers zijn om er 45 jaar lang mee bezig te zijn. Fons is er door gefascineerd. Er valt steeds weer wat nieuws te ontdekken. De wereld van de kevers is groot: loopkevers, boktorren, kortschilden, lieveheersbeestjes, goudhaantjes, bladspruitkevers, mest-

FONS HEETMAN IN HET
INSECTENDEPOT,
FEBRUARI 2008.
[FOTO: KEES MOELIKER]

* [C.F. Plaisier is een museummens en zelfstandig consultant (zie www.priatnov.nl); e-mail cf.plaisier@planet.nl]

kevers, snuitkevers, waterkevers, watertreders, schrijvertjes, enzovoort. Een uitgebreide wereld vol verscheidenheid. Wat Fons er in aantrekt is het uiterlijk, de vorm, de manier van bewegen. Ze zijn weliswaar niet allemaal mooi, maar hebben dan juist boeiende kenmerken. De spiegelkever bijvoorbeeld. Als die zich bedreigd voelt, trekt hij zijn pootjes in en is het net een knoopje.

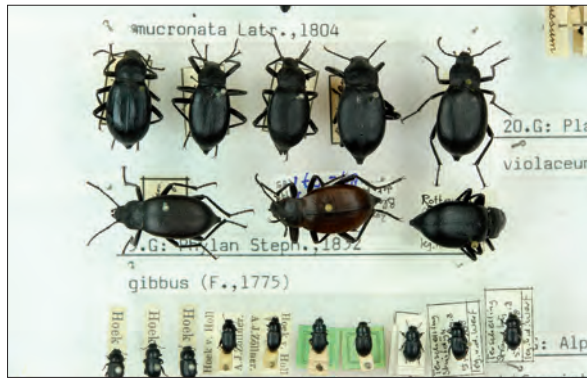
En niet te vergeten de zwartlijven, de Tenebrionidae, de favoriete keverfamilie van Fons. Niet echt mooi, maar ze hebben iets, iets puurs, ongepolijst. De grotere soorten zijn net kleine tanks, langzaam bewegend, indrukwekkend. De dof zwarte kleur geeft er ook iets geheimzinnigs aan. Nou ja, eigenlijk is het niet uit te leggen, de fascinatie. Maar als je met Fons praat straalt de keverliefde ervan af. Hij laat je voortdurend mooie exemplaren zien, toont enthousiast een pas ontdekte publicatie waardoor het determineren van een bepaalde soort opeens een stuk gemakkelijker wordt, neemt je mee naar de laden, vergelijkt en legt uit. Onvermoeibaar, aanstekelijk.

Thuis

Vanzelfsprekend heeft Fons ook thuis een verzameling kevers. Gevangen tijdens vakanties, NEV-dagen en andere uitstapjes. Hij heeft altijd potjes en buisjes en ander materiaal bij zich als hij op stap gaat. Ook als het eigenlijk niet bij de reis hoort. Op de wandeltochten naar Santiago de Compostella die hij samen met zijn vrouw Gerda heeft gemaakt, is het vangen van kevers zeker niet de hoofdzaak. Maar ook dan is het onvermijdelijk en levert het weer verzamelaarsvreugde en voldoening op. Tegenwoordig gaat hij er niet meer speciaal op uit om te vangen. Hij laat verzamelexcursies van de sectie Everts van de NEV soms bewust lopen. Er is namelijk nog zoveel in zijn verzameling te sorteren en te determineren en vooral te prepareren. De duizenden kevers die hij thuis heeft, zijn wel goed gedocumenteerd, maar hij wil het geen echte collectie noemen, omdat het niet zo geordend is als het hoort.

Bestrijden

Fons heeft een bedrijfje voor ongediertebestrijding, ABR - de Algemene Bestrijdingsdienst Rotterdam. Dat heeft af en toe een klein beetje met zijn keverliefde te maken. Meestal gaat het echter om ratten, muizen of kakkerlakken. Een heel enkele keer komt zijn keverkennis echt van pas. Zoals onlangs, toe hij door een collega geraadpleegd werd. In de haven was in een lading bonen uit de Verenigde Staten een kever gevonden, waarvan niet meteen duidelijk was wat voor soort het betrof. Fons maakte duidelijk dat het toch echt om een bijzondere erwtenkever ging, *Zabrotes subfasciatus*.

ZWARTLIJVEN UIT DE NMR-COLLECTIE.
[FOTO: KEES MOELIKER]

In het museum

De kevercollectie van het NMR omvat ongeveer 40.000 stuks, verdeeld over 144 laden. Het is een mooie collectie. Niet zo groot als die in Amsterdam en Leiden, maar zeker toch heel geschikt voor onderzoekers. Die zouden er wel meer gebruik van kunnen maken, vindt Fons. 'Je hoort altijd dat er in Naturalis en het Zoölogisch Museum Amsterdam onderzoek is gedaan, maar Rotterdam heeft ook heel veel te bieden'.

Er is nog veel werk aan de museumcollectie. Samen met Bernard van Vondel, die in waterkevers gespecialiseerd is, beheert hij de collectie. Fons is momenteel bezig om oude verzamelingen uit het begin van de 20^e eeuw (en ouder) te bewerken. Mooie, ouderwetse dozen met zandloopkevers bijvoorbeeld. De naamgeving is vaak verouderd, dus moet er literatuuronderzoek worden gedaan. Dan is er de vraag 'waar hoort dit beest in het systeem?'. De NMR-collectie is namelijk systematisch geordend. Het materiaal van zo'n oude verzameling moet daar in ingepast worden. Dat betekent soms dat het in bestaande laden kan worden gedaan, maar om het materiaal op de juiste plaats op te bergen moeten er soms ook laden tussen de bestaande gevoegd worden. Het klinkt triviaal, maar deze praktische dingen kosten hoofdbreken. Het is belangrijk, want de collectie moet goed en gemakkelijk toegankelijk blijven. Fons doet het zonder morren en met noeste vlijt, hoewel hij te weinig tijd heeft naast zijn dagelijks werk. Dat is eigenlijk het enige waarover hij af en toe een beetje klaagt. Zijn goede humeur en zijn gedrevenheid lijden er echter niet onder.

Bij de rondgang door de museumcollectie laat Fons steeds andere dingen zien: slechtlopende laden, hoe de verzameling tegen insectenvraat beschermd wordt, hoe vroeger de verzamelaars de beestjes soms te mooi wilden opzetten, met alle pootjes zichtbaar waardoor het eigenlijk te kwetsbaar is, hoe mooi de zwartlijven toch zijn, kortom zoals het een onvermoeibare liefhebber betaamt.[]

(LINKS) FON'S HEETMAN BOVEN OP HET VENETIAANSE FORT IN PARGA, GRIEKENLAND, JUNI 1994.
(RECHTS) AASKEVERS VERZAMELEN BIJ EEN DOOD PAARD. AIR-SUR-L'ADOUR, FRANKRIJK, MEI 2002.
[FOTO'S: GERDA VAN NIMWEGEN]